

O pomenu naših krajevnih imen.

Sestavil Evgen Lah ¹⁾

I.

nana stvar je, da ima skoro vsak kraj svoj poseben pomen. Imena krajev so pa privzeta zelo različnim pojmom in so zaradi tega jako raznovrstna in razmetana na vse strani. Zanimljivo bi bilo, spraviti jih v pravilno skupino, še zanimljiveje pa preiskati, kakó so nastala.

Ker se natančneje bavim s slovenskim krajepisjem, lotil sem se prve omenjenih tvarin in hočem podati nekakšen, sevéda nepopoln poskus take razdelitve kranjskih krajev po njih pomenu. Sestavek je sevéda le nekaka statistiška šala.

Pričnimo s kraji, ki imajo svoja imena od različnih pojmov bivališč. Najpreprostejše človeško bivališče (tù sevéda ne jemljem v poštev brlogov, podzemeljskih jam, globin i. t. d., v katerih so svoje dni baje tudi prebivali ljudje) so kočje. Vasí tega imena so še dandanes na Kočevskem in Postojinskem. Več koč zaznamujejo s skupnim imenom kočevje. Takó nazivljamo metropolo kranjske nemške naselbine, ki pa neče ničesar slišati o kočah in kočje biti mesto. Drugo skupno ime te vrste slóve kočarija, ki je tudi ohranjena kot vaški pójem. Prebivalci koč so kočarji, ki so tudi dali neki kranjski vási svoje ime.

Več koč, ali recimo hiš, skupaj napravlja selo. Da je krajev tega imena na Kranjskem vse polno, to je obče znano. Časih se rabi tudi v množini. Dostikrat ni zadoščalo zgolj selo, treba je bilo sestave. Takó govorimo n. pr. o *Nadanjem, Górenjem, Spodnjem, Bre-ganskem, Ivanjem, Zdihovem, Luterskem, Čudnem* in *Račjem selu*. Znana so nam takisto *Nova, Stara, Spodnja, Gorenja* in *Uršna sela*. Časih so rabile tudi varijante *Selce, Selca, Seliše* in *Selšček* i. t. d.

Najrazširjenejša so pa óna bivališča, ki jih imenujemo vasí. Na Kranjskem samem jih imamo nad 2500. In čudno, komaj dvanajsti del te vrste skupnih bivališč je ohranil svoj značaj tudi v imeni samem. Golo ime »Vas« se ni ohranilo v nobenem kranjskem kraji. Pač pa rabijo mnogobrojnim kranjskim krajem (okrog 200) z različnimi pridevki sestavljene vasí kot imena. Nečem jih tù naštevati, premučno bi jih bilo poslušati. Omenim naj le ónih, ki se po različnih kranjskih

¹⁾ Berilo v zimskih večerih pisateljskega podpornega društva l. 1885.

pokrajinah ponavljajo petkrat do desetkrat; te so: *Gorenja*, *Srednja* in *Dolenja vas*, *Stara* in *Nova vas*, *Velika* in *Mala vas*. Dostavljam le še, da je največ krajev te vrste v novomeškem in krškem okraji in sploh na Dolenjskem več nego na Gorenjskem in Notranjskem.

Skupina hiš večje vrste je po naših pojmih »trg«. Trgov resničnih imamo na Kranjskem nad 20. Le malo krajev pa je ohranilo ta pójem tudi v svojih imenih, in vsi ti so z jedno samo izjemo danes vasí. Jeden sam trg s to koreniko imamo na Kranjskem, in še ta je le »Tržič«. Koreniko trg so pa tudi ohranile vasí *Tržišče*, *Stari trg* (imamo jih več), *Predtrg* i. t. d.

Najvišja skupina te vrste je mesto. Na Kranjskem imamo 14 mest; toda vsa imajo celó drugačna imena. Le jedno se ni izneverilo prvotnemu značaju, pa tudi to je »Novo«.

Posebne naselbine so tudi »gradovi« z vsem, kar jim pripada. Da so tudi po Kranjskem strašili srednjeveški vitezi, temu so nam porok mnogi stari, tù pa tam še dobro ohranjeni gradovi. Imamo pa na Kranjskem jako dosti krajev, v katerih imeni je ohranjen ta pójem. Zlasti vasí »Grad« (teh je namreč več), potem *Gradič*, *Gradnik*, *Stari Grad*, *Novi Grad*, *Predgrad* in *Nagrad*, *Górenji* in *Spodnji Grad*, *Zagradec*, *Gradišče*, *Zagradišče*, *Kovačji Grad* i. t. d.

Gradovi so imeli v svojem obližji »pristave«. Kraji s tem imenom so na Kranjskem še ohranjeni. Imamo namreč nekaj *Pristav*, potem *Veliko* in *Malo pristavo*, *Pristavico* i. t. d.

Okrog gradov nahajamo po navadi široke dvore. Sledove takih dvorov dobivamo še v mnogih kranjskih vaséh. Na Kranjskem imamo več vasíj, ki jih imenujemo »Dvor«; imamo pa tudi *Zadvor*, *Preddvor*, *Dvorje*, *Stari dvor*, več *Dvorskih vasíj*, in človek bi kmalu mislil, »si licet parva componere magnis«, da so se nekdanje »ἐκτομπυλοὶ Θῆβαι« preselile v bohinjski »Stodvor«.

Kjer so gradovi, tam morajo biti tudi knezi. To nam izpričuje *Knežak*, to nam dokazuje *Knežja lipa*, *Knežja njiva* in *Knežja vas*. Čudno, da so Nemci naše kneze ponižali v grofe in da govore »*Grafenbrunn*, *Graflinden*, *Grafenacker* in *Grafendorf*«.

Velikega pomena so bili pri gradovih z vsem potrebnim obližjem tudi mostovi, ki so jih družili, oziroma ločili od drugih naselbin. Umevno je torej, da se je kazal vpliv mostov tudi pri nazivljanji nekaterih naših krajev. Takó imamo pri nas nekaj *Most*, *Zidanimost*, *Zamostec* in *Primostek*.

Pa še kdo reci, da nima Kranjska za sabo stare zgodovine! To nam jasno dokazujejo ne le *Aemona*, *Nauportus*, *Noviodunum* in *Me-*

tullum, tudi Kočevarji imajo svoj *Römergrund*, Bohinjci svoj *Nomen* in Kostelci celó svoj *Kaptol*, ki so brez dvojbe rimskega izvira.

Kaj pa naše socijalno življenje?

Ko so se naši pradedje naselili po Kranjskem, imeli so že pójem za stan; to nam živo priča vas »*Stan*«, kateri bi lahko še dodali vasi *Staje*, *Stanišče* in *Stanešice*. *Družinska* vas nam kaže, da so poznali že družinsko življenje; *Dečja* vas in *Ženovo*, da so že razločevali med moškim in ženskim spolom. Vender je moralo imeti moštvo pri ženstvu tudi že zgodaj svoje grenke ure; kreg je bil neizogiben, letele so psovke. Nečastno ime, s katerim so možjé v takih trenutkih znamenovali žene, ohranilo se je v vaséh *Babino polje*, *Babina gora*, *Babina polica* i. t. d. Kranjsko prebivalstvo se je pomnoževalo na *Porodišči* pri Šmárijji, v *Rodnjah* pri Rádovljici, v *Rodinah* na Belem Kranjskem in v *Rodici* pri Domžalah. Tem štirim krajem se je treba zahvaliti, da kranjski rod še ni zamrl.

Če so Kranjci poznali že sela, vasi, trge, mesta, gradove, dvore i. t. d., če so se družili in spoznavali, tedaj je umevno, da jim je bila skoro znana tudi óna večja skupina, v kateri se dandanes po navadi druží več krajev, to je občina. O tem nas uverja trebanjska *Opčina*. Načelnik občini je bil baje že nekđaj župan. Da je to ime znano že dolgo, dokazujejo nam kamniške *Županje njive*. Ko so se začele družinske razmere takó lepó razvijati, dobili so Kranjci polagoma tudi pójem o imenji; dokaz temu vasi: *Imenje* in *Imovica*. Toda kakor povsod hudoba ne miruje, rodile so se tudi pri nas skoro osebe, ki so bile nevarne tuji svojini. Domá so bile sicer iz *Uemanov* in *Tatinca*, toda ker so se potikale navadno po skritih kotih, treba je bilo organov, ki so jih sledili. Ti organi so bili doma iz *Biričevega* pri Dolu. Časih se jim je posrečilo take nepridiprave zasačiti, toda če so jih hoteli izročiti pravici, imeli so po navadi jako dolg pot, ker le v *Sodinski Vasi* in na *Sodjem Vrhu* so šele dobili sodnike. Straže so bile takrat tudi še zeló redke. Le pri Kranji so imeli svoje posebno *Stražišče*, in pri Novem Mestu sta bili dve *Straži*. Tatovi so imeli tedaj takrat jako dobre čase.

Popolnoma lahko umevno je, da je neštevilno imen kranjskih krajev vzetih iz prírode, najsi potem pripadajo stroki orografski ali hidrografiški, zoološki, botaniški ali mineraloški i. t. d.

Jako dosti kranjskih krajevnih imen spominja različnih oblik zemeljskega površja. Kranjsko prebivalstvo je poznalo vse glavne oro-

grafiške pojme. Natančno je razločevalo gore in doline, hribe in ravnine; imelo je že pójem o višini in nižini i. t. d.

Pójem gora se ponavlja po kranjskih krajih na vsakovrsten način. Razločujemo *Veliko* in *Malo goro*, *Mlado* in *Staro goro*, *Bukovo*, *Brezovo*, *Gabersko* in *Višnjo goro*, *Nemško*, *Kranjsko*, *Goriško* in *Loško goro*, *Križno*, *Šmárijino*, *Štefanjo* in *Šenturško goro* i. t. d. Toda ne le sestavljene oblike, nahajajo se tudi druge, ki se izvajajo od prvotnega pójma »gora«. Na Kranjskem imamo *Gorje* in *Gorjuše*, *Zagorje* in *Razgorje*, *Predgorje* in *Podgorje*, *Podgoro*. Dalje se nahaja pri nas *Goričica*, *Gorica* in *Goriče*. Goric je zopet več, namreč: *Unanje* in *Notranje*, *Nadgorica* in *Podgorica*, *Predgorica*, *Prigorica* in *Zagorica*, *Slaba*, *Kamna*, *Babina* in *Pijava gorica*.

Če natančneje opazujemo, vidimo, da se nahajajo vse mogoče različne oblike višavja, ne samó gore. Tù dobimo greben, slemen in reber, breg in klanec, planino in grič, hrib in holm, peč, rob in steno. Najmnogobrojnejši so pa vrhovi, in sicer ne le v različnih vrstah istega debla, ampak tudi v sestavljenih oblikah. Kranjci imamo *Podvršje* in *Završje*, *Vrhek* in *Vrhovo*, *Vrhovce* in *Vrhovlje*, *Vrhovsko vas* in *Vrhniko*. Na Kranjskem se dobí več *Vrhov* sploh, potem *Jesenov*, *Rožni* in *Žirovski vrh*, *Topli* in *Mrzli vrh*, *Veliki* in *Mali vrh*, *Goli*, *Hudi* in *Ostri vrh*, nasprotno pa tudi *Krasni*, *Lepi* in *Tolsti vrh*, *Zajéji* in *Telečji vrh*, *Zavrh* in *Podvrh*, *Deden*, *Jermanov*, *Stojanski*, *Lavtarski*, *Dereči*, *Kitni* in *Krsni vrh* i. t. d.

Na Kranjskem imamo dolgo vrsto *Planin* in *Zaplanino*, celó *Sv. Planino*.

Več vasíj je, ki jih imenujemo *Breg*; nahaja se pa tudi *Brežje Stari* in *Novi Breg*, *Čisti breg* in *Breška vas*.

Neka vás se imenuje *Grič*, zató pa tudi ni smeti pogrešati *Podgriča*.

Hribov imamo vse polno, ne le *Hrib* sam, ampak tudi *Mačkov* in *Konjski hrib*, *Rogati* in *Pusti hrib*, *Martinji hrib* in *Zahrib*.

Na Kranjskem dobiš *Peč*, *Peček* in *Vrhpeč*, *Belo*, *Mirno*, *Vranjo* in *Savino peč* i. t. d.

Ker je naša dežela večinoma gorata, zató je v nji tudi dosti strmin in sten. To nam kažejo vasi *Strmca*, *Strmec*, *Mali* in *Veliki Strmec*, *Strma reber* i. t. d.; pa tudi *Postenje*, *Postenjšek*, in *Podstene*.

Če se nekoliko ozreš, n. pr. z ljubljanskega Gradú, zapaziš lepo ležeči *Homec*, daleč na Gorenjskem pa *Hom'* in *Podhom*.

Klancev je sicer tudi dosti po cestah, in sicer hudih. Komu n. pr. niso znani *Turjak*, *Vagenšperk*, *Rebernice* in *Gobovec* i. t. d. Toda

tudi vasi so ohranile to ime, n. pr. *Klanec* pri Kranji in Komendi, potem *Podklanec* in *Zaklanec*.

Da spopolnim vrsto teh krajevnih imen, naj dostavim še *Poreber*, *Zarebrije*, *Gručo* in *Drčo*.

Preidimo k pojmu »ravnina« in k vsem imenom, ki se sučejo okrog njega. Da je tudi krajev te vrste po Kranjskem dovölj, pričajo jasno mnogi *Logi*, in *Doli*, *Brda* in *Loke*, *Polja* in *Poljane* i. t. d.

Na Kranjskem imamo *Ravno* in *Ravne*, *Ravnik* in *Ravni dol* i. t. d.

Raznovrstnih *Logov* imamo dôkaj, namreč: *Novi* in *Stari log*, *Mali* in *Zali log*, *Veliki* in *Mali podlog*, *Zalog* in *Zadlog*, *Mrzli* in *Iderski log*, *Lozice* in *Logarje*.

Kaj pa šele *brda*! Tù so *Mala* in *Velika*, tam *Gorenje*, *Srednje* in *Spodnje brdo*, drugje zopet *Ostrožno*, *Janeževo* in *Rateževo brdo*; v loškem okraji *Lovsko* in *Podjelovo brdo*, v vrhniškem *Leseno* in *Medvedje brdo*. Celó *Tičje* in *Kameno*, *Praprotno* in *Jarčeje brdo* dobiš poleg *Brdec* in *Zabrdja*.

Kjer je dosti brd, morajo biti tudi raznovrstne loke. Kranjska ima *Preloko* in *Zaloko*, *Škofjo loko* in takoj zraven *Staro loko*, potem *Veliko* in *Malo loko*, *Gladko* in *Bogato loko*, *Gorenjo* in *Spodnjo loko*, *Banjo*, *Iško* in *Nemško loko*.

Kjer je kaj ravnine, ondu je navadno tudi kaj poljá. In res, na Kranjskem nahajamo *Malo* in *Veliko polje* mimo *Polja* sploh, potem *Dobro* in *Mrzlo polje*, *Mokro* in *Rožno polje*, *Zgornje* in *Spodnje polje*, *Kompolje* in *Vrhpolje*. Dobé se pa tudi cele poljane, namreč *Poljane* sploh, potem *Velike* in *Male poljane*, *Dolge poljane* in *Podpoljane* i. t. d.

Na Kranjskem dobiš *Ravan* in *Planico*, *Dolenjo*, *Gorenjo* in *Četeno ravan*, *Dolenje* in *Gorenje*, *Veliko* in *Malo Dolino*, *Dolenčice* i. t. d.

Kjer je dolina, tam so tudi doli. Kranjska ima *Dol* in *Dole*, *Ravni dol*, *Ivandol*, *Hrastov* in *Dobni dol*, *Ravni* in *Travni dol*, *Globočni dol* in *Globodol*, *Sinadole* in *Zadole*.

Da pa ni bilo tudi vse takó lepó ravno, plano ali k večjemu brdovito, kažejo nam imena vasij: *Graben*, *Brlog*, *Kotel*, *Zgornje* in *Spodnje Duplje*, *Velika* in *Mala Duplica*, *Andol*, *Veliki* in *Mali Breznik*, *Zabreznik*, *Breznica* in *Zabreznica*, *Globoko* in *Globočica*, *Globodol* in *Globelj*.

Da se takšen ves razpokan in preotljen svet, kjer je bilo vse *Razdrto* (vasi pri Kostanjevici, pri Šmariji in pri Postójini) ni mogel dolgo protiviti elementarnim *Silam* (vas pri Črnomlji), umevno je samó ob sebi. Prišle so od Tržiča sém *Zgornje* in *Spodnje Veterne* moči, ki so se pri Krškem izpremenile v cele *Vihre*. Da se takemu vetru nič ne more upirati, da vse poišče in *Obrije* (vas ljubljanske okolice), to

je brez dvojbe. Vse se je moralo razrušiti na Kranjskem, od severa do juga, od zapada do vzhoda. Dokaz temu porazu so vasi: *Polom* (na Kočevskem) in *Podlom* (pri Kamniku), *Lomi* (pri Idriji) in *Lomno* (pri Krškem) in kot nameček še kočevski vasi *Verderb* in *Verdreng* in borovniški *Padež*.

Da so prebivalci vertikalno takó razvite dežele imeli tudi pójem o višavi in nižavi in celó o različnih stopnjavah višine, umejemo lahko; tega nas tudi do trdnega prepričajo vasi: *Visoko*, *Visoče*, *Viševk*, *Višelnica* in *Nižavec*.

(Dalje prihodnjič.)

Jara gospôda.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

III.

Svetilka pod stropom Kračine gospodske sobe je že slabo brlela; gost tobakov dim ji je jemal zadnjo moč, toda adjunkt in notar sta še vedno vztrajala.

»Tine, kje pa je sedaj Julika?« vpraša zdajci adjunkt Pavel.

»Glej, ravno takó radoveden sem bil sam pred nekaterimi dnevi! Ne da bi ne bil védel, kaj je, ampak vprašal sem, kje je in koliko let ima sedaj? Tebi je itak znano, da je šla po Orlovi smrti Veselka pod boben. Gospá je kmalu umrla, Marušo je vzel tisti suhi kapitanuš, in oba živita, ne vé, ali dobro ali slabo doli na Dolenjskem. Saj véš, kakó smo se tudi mi razpršili po svetu — vsi znanci in sosedje in sorodniki — moja sestra Veronika biva sedaj v Galiciji z možem majorjem, ki ga je vzela po neumnosti, Golovi pa šivarita v Ljubljani — stari gospodičini, kaj hočeš? Drugo starejše je pomrlo, in tudi izmed nas mlajših nekaj! Ej — kje so vsi, kar nas je bilo tedaj na Kremenu!«

»Pa Julika?« ponoví adjunkt.

»Oh, Julika! Pozabil sem skoro! Pravil sem pa, da sem bil minule dni nekoč tudi takó radoveden kakor ti danes.«

O pomenu naših krajevnih imen.

Sestavil Evgen Lah.

(Dalje.)

II.

Kaj pa vode? Tudi tu bogata razlika! Najprej dolga vrsta splošnih pojmov: več *Vodic*, *Vodavle*, *Sovodnje*, *Zavodo*, *Medvode*, *Povodje*, *Teška voda* i. t. d. Vode so lahko ali stoječe ali pa tekoče; obojih imamo dovolj.

Pričnimo s stoječimi. Najmanjša in zajedno najgrša stoječa voda je mlaka. Teh imamo več. Kjer so *Mlake*, tam tudi blato ne more biti daleč. O tem nas uverjajo vasi *Blato*, *Blatnik* in *Blatna Brezovica*.

Mlaki podobna voda je luža. Tudi teh je dovolj. Na Kranjskem imamo *Luže*, *Zgornjo* in *Spodnjo lužo*, *Žabjo lužo* (kar je sevéda prav umevno), *Žabnico*, *Mrzlo lužo* in *Lužarje*.

Mimo prostranega resničnega ljubljanskega močvirja imamo tudi vasi *Močvirje*, *Močivno* in *Močile*.

Toda pustimo umazane vode in pojdemo k *Ribniku* (vas na Kočevskem) in k naši *Ribnici*. Končno sevéda ne smemo prezreti *Dolenjega* in *Gorenjega jezera* (vasi ob cerkniškem jezeru), po katerih plavajo *Brodi* (več vasi po Kranjskem) in *Ladija* (vas pri Medvodah.).

Je li za tekoče vode tudi skrbno takó dobro? Réči moramo, da istotakó.

Vsaka tekoča voda ima po prirodnih pojmih svoj vir, svojo strugo in svoje ustje. Na to so mislile tudi kranjske vasi *Vir*, *Izvir*, *Struge*, *Predstrug* in *Ustije*.

Najmanjša tekoča voda je studenec. Teh imamo na Kranjskem vse polno; vrhu tega pa *Studeno* in *Studenčice*.

Večji je že potok. Tudi teh je obilo, samih in sestavljenih, kakor: *Svetli*, *Črni*, *Gorenji potok*, *Zapotok*, *Zgornji* in *Spodnji Tiefenbach* in *Potoče*.

Večje tekoče vode so potem reke. Tudi teh je več. Mimo *Reke* sploh tudi še *Rečica*, *Zarečica*, *Zarečje*, *Poreče* in *Porečje* i. t. d. Nekatere so sósebnó bistre, kakor *Bistra* pri Vrhniku, več *Bistric* in *Bistrišica* pri Kamniku.

Mimo *Peričnika*, *Savice* in *Radolne* imamo tudi *Slap* pri Vipavi in *Slape* pri Ljubljani.

Da so praktični Kranjci to obilo vodno silo tudi že zgodaj uporabljali na svojo korist, temu so porok vasi: *Žaga*, *Spodnja* in *Zgornja žaga*, *Podžaga*, *Stob* in *Stope*, *Malne*, *Malni* in *Mlino*.

Toliko vodâ in nobenega otoka, bilo bi vendar prečudno. Res imamo na Kranjskem več otokov: *Otok*, *Zgornji* in *Spodnji otok*, *Mali* in *Veliki otok*, *Otoče* i. t. d.

Prav lepo in hvaležno od Kranjcev je, da so največjima slovenskima rekama na čast imenovali več krajev, da namreč govorimo o dveh *Savah*, o *Savljah*, o *Dravljah*, o *Zasavji*, *Posavci* in *Savini peči*, pa tudi o *Moravi* (le tega ne vém, ali je to srbska ali moravska) in o *Moravčah*.

Kjer se voda ni pravilno pretakala, pomagala si je umetno roka. Napravili so si jarke (to nam kažejo vasi *Jarček*, *Jarče brdo* i. dr.), časih pa cela korita (glej vasi: *Korito*, *Korita*, *Koritno* in *Koritnice*).

Ker so imeli dosti vode, zató so marljivo prali; evo vasíj: *Periše*, *Zgornja* in *Spodnja Pirašica*.

Časih pluska voda na suho; ako pade kdo v vodo, zmoči se in treba se mu je obrisati, ako se hoče takoj zopet posušiti. To so gotovo že védeli nekdanji prebivalci naše Kranjske; priča temu so vasi *Pluska* in *Mokro polje*, trg *Mokronog*, vasi *Suha*, *Nasoviče* in *Briše*.

Voda je res dobra stvar, koristna stvar in zdrava stvar. Kakor smo slišali, vode je bilo na Kranjskem tudi vedno dosti. Toda kdor pozná Kranjca le od te strani, pozná ga na pol. Kranjcu je znana še neka druga tekočina, ki mu je veliko ljubša. Da jo je imel že od nekdanj v visokih čisljih, o tem ni dvojbe. Le pomislimo na kraje *Vino*, *Vince*, *Vinica*, *Vinje!* Trto je sadil na *Vinjem vrhu*, *Vinskem vrhu* in na *Vinharjih*. Že takrat so na trto pazili posebni *Vincarji* (vas pri Škofji Loki). Vinski pridelek so prodajali in točili v *Vinji vasi* (pri Novem Mestu) v poliče, ki so jih dobivali v *Poljčah* pri Rádovljici. Shajali so se v posebni *Oštariji* (pri Mirni na Dolenjskem). Vse je vrelo tja, takó da je moralo biti tam vedno natlačeno polno. Točilo se je namreč jako dobro in močno vino, ki izvestno ni zgrešilo svojega pota. Pač pa so ga zgrešili pivci domóv gredé; v celih gručah so obležali na óni góri pri Krškem, ki se imenuje v spomin na to *Pijana gora*.

Toda pustimo prirodo sámo in preidimo k bitjem, ki živé v nji. To so mimo človeka sósebnó živali. Da se jih je človek že zgodaj okoristil, spoznaval jih in uporabljal v svoj prid, to je dokazana stvar. Tudi to je védel, da so nekatere mirne, da se dadó udomaćiti, in nasprotno, da so druge divje in neukrotne. S prvimi se je spoprijaznil, drugim je napovedal vojsko in jih zatiral. Da so bile in so še takó

zvane domače živali za človeka neizmerne koristi, uvaževali so tudi Kranjci in jim bili za to hvaležni. Stesali so jim posebna bivališča, ki so jih imenovali hleve (*Hlevni vrh*, *Hlevišče* in *Puštal*). Poznali so pa sploh že zgodaj skoro vse domače živali. Znana jim je bila óna žival, o kateri se pravi, da je najlepša, namreč konj, o čemer nas poučujejo vasí: *Konj*, *Konjsko* in *Konjski hrib*. Poznali so tudi že *Kobile*. Časih jih konji niso hoteli slušati; izumili so torej posebno bodrilo, to je naš *Bič*. Poznali so že dobro rogate domače živali (*Rogati hrib*, *Rogatec*). Velikega pomena je bila že takrat goved, znana v vseh plemenih, tedaj še natančneje nego konji, kjer še niso poznali žrebcev in žrebet. To sklepamo lahko iz krajev *Govejek*, *Junče*, *Volovnik*, *Kravjek*, *Telče* in *Telčji vrh*. V hlevih so že takrat nastiljali (glej vas *Stelnik*). Poznali so že ovco in kozo; to nam pričajo vasí *Ovčjak* in *Janče*, *Kozlovo* in *Kozarje*, *Kozarše* in *Koziše*, *Kozjak*, *Kositzen* in *Pokstein*. Sevéda sta jim bili že znani óni živali, ki sta bili in sta še v večni borbi, namreč pes in mačka. Dokaz temu so nam *Pasjek*, *Maček* in *Mačje*, *Mačkova vas* in *Mačkovec*, *Mačkin hrib* in *Mačji dol*. Za mačjo hrano je bilo že tedaj skrbeno; pónjo je hodila mačka na *Mišače* pri Rádovljici. Sósebnó ukusno se jim je gotovo zdelo svinjsko mesó. Svinji, tej sicer zeló umazani, a koristni domači živali na čast so imenovane vasí *Svinjsko*, *Svinje*, *Špeharji*, *Gorenja* in *Dolenja šetina*. Sicer ne toli koristni, zató pa potrpežljivi domači živalci je morala biti tudi že svojih dnij prisojena vsaj nekakšna, dasi ne važna naloga. To lahko vidiš iz vasíj *Stara oslica*, *Nova oslica* in *Muljava*.

Kakor pa je Kranjec domače živali spoznaval in spoznal od koristne strani, takó je bil prisiljen spoznavati in spoznati druge živali od škodljive strani. Pričnimo z malimi škodljivci. Znan mu je bil krt. Odkod sicer célo *Roviše* pri Litiji? Vsi pomisleki pa izginejo, če pomislimo na *Krtino* pri Brdu. Toda tudi drugi škodljivi rovar mu je bil že znan; o tem nam pričata obe *Mramorovi*. Tudi z jazbecem si nista bila prijatelja, ker ga je zasledoval po *Jazbinah*. Polh mu je delal škodo sósebnó po orehih in lešnikih; preganjal ga je tedaj okrog *Polhovega Gradca* in *Polhovice*, kjer jih je baje posebno dosti. Tudi vidro so že poznali, in sicer na Kočevskem; morila je ribe v posebnem potoku, ki so ga imenovali po nji *Otterbach*. Zajec mu je delal škodo pri drevji; zaradi tega, nekoliko pa tudi zaradi ukusnega mesá in kože ga je zalezoval po *Zajčjem vrhu*.

Časih so bili pa proti živalim tudi krivični. Ne da bi jim bile provzročevale posebne škode, preganjali so jih močno in jih skoro popolnoma zatrli, takó da nimamo na Kranjskem n. pr. skoro nič

več jelenov in srn. Da bi krivico vsaj nekoliko popravili, imenovali so tema dvema živalima na čast več krajev. Govorimo namreč o *Jeleniku*, *Jelenovci*, *Jelenji vasi*, *Jelenjem dolu* in *Srnaku*. Pravijo, da je na Kranjskem dôkaj volkov, ki napravljajo našemu seljaku zlasti o zimskem času pri domačih živalih mnogo škode. V takih slučajih se napravijo naši ljudje nánje in jim napovedó črno vojsko. Dasi vedó natanko, kam volk zahaja, kje navadno biva, po katerem polji dela škodo, kam hodi pit (vasí *Volčje*, *Volčkova vas*, *Volčje jame*, *Volčje njive*, *Volčji potok*), vendar jim redno spodletí. Pravijo, da je na Kranjskem tudi dosti medvedov, zlasti na Kočevskem, kjer imajo kár svoj *Bärenheim*, *Ober-* in *Unterbärental*. Toda tudi drugé po Kranjskem jih je neki dovôlj, saj imamo *Medvedjek*, *Medvedico* in *Medvedje brdo*. Še več, celó do *Tacnja* pod Šmárijno goro seza medvedova taca. Tù pa tam naletimo še na káko divjo mačko, toda nji na čast se ni izplačalo imenovati nobenega kraja. Ris je iz naših krajev izginil. Tolikih sovražnikov bi se bil pa človek le slabo branil z navadnimi oskromnimi pomočki. Skopci, pastí i. t. d., to kmalu ni zadoščalo; treba je bilo gotovejših moríl. Človek je začel loviti in streljati (vasí *Lovsko brdo* in *Strelec*).

Priroda pa pozná še druge živali, nji so znani n. pr. tudi ptiči. Tudi kranjski prebivalec jih je spoznaval že zgodaj in jih ločil od drugih živalij (*Tlêje Brdo*). Védel je, da so pokriti s perjem (*Perovo*, *Zgornje* in *Spodnje Pirniče*). Ker je videl vsakovrstne živali te vrste, začel je posamezne tudi razločevati. Nekatere si je udomačil, drugi so ga razveseljevali s petjem, zopet drugi so mu delali škodo v hiši in na polji i. t. d. Kot domačo perjad je zgodaj poznal kokoši, race in golobe. O tem nam pričajo imena vasíj *Peteline*, *Golobinjek*, *Zgornja* in *Spodnja Račna*, *Račja vas*, *Račje selo* in *Racna gora*. Ker je kmalu uvaževal korist teh domačih živalij, ker si jih je za to marljivo vzgajal, moral je tudi že zgodaj spoznavati njih sovražnike in čuvati svoje varovance proti njim. Znani so mu bili orli in skopci (vasí *Orle*, *Skoopica*, *Zgornji* in *Spodnji Skopec*; trg *Postojina* i. t. d.). Spoznal je pa tudi kmalu poljske razbojnice in tatove, kar lahko povzamemo vasém *Vranja Peč*, *Vranšica* in *Vranoviče*. Spoznal je óno klepetavo tatico, ki sósebnó rada izmika vse, kar se sveti; temu dokaz so *Srakovle*. Spoznal je tudi ónega ponočnega modrijana, ki se ne méni nič za to, kar se podnevi godí okrog njega, dasi ga manjši ptičji páglavci radi dražijo — spoznal je čuka, kar nam kaže *Čučja Mlaka*. Zanimal se je tudi za ptičje petje in ga dostojno cenil, čemur so porok vasí *Škerjančevo*, *Velike* in *Male Škerjanče*, *Finkovo*, *Gimpel*, *Slavčja vas*, *Lisec*,

Nadlesk, Brinovšica. Znan mu je bil óni domači nepridiprav, ki ima svoj kljun povsod, kjer ga ni treba, to je naš vrabec (vasi *Vrabče, Grabče* in *Grabci*). Poznal je senice in nje mladiče (vasi *Zgornja* in *Spodnja Senica, Seničica*). Tudi mu je že prerokovala na *Kukovi gori* usodo in srečo kukavica. Poznal je *Brgleza*, poznal žerjava, ker ga je videl vsako jesen letečega na jug (vasi *Žerjavka* in *Žerjovin*).

Tudi na to, kar lazi, bili so naši Kranjci opozorjeni že zgodaj. To nam svedoči vasi *Martinček, Slepšek* i. t. d. Sósebnó neznosna je morala biti žaba. Dolgo časa so jo kàr prezirali, ker se je pa le še množila in še vedno kvakala, mislili so si, da ji zamašé usta, če jo pošljejo na *Žabjek* (pri Trebnem), v *Žabnico*, v *Velike* in *Male Žablje, Žabjo vas* in če ji odmenijo posebno *Žabjo lužo*. Menili so, da bode stvar s tem pri kraji — toda varali so se, kvaka jim še dandanes. Ribe so jim morale biti vsekakor izvrstna jed, ker so jih umetno vzgajali v posebnem *Ribniku* in ker so dobro poznali kraje, kjer je dosti rib (*Ribno, Ribnica* in *Ribjek*). Že takrat so bili tù posebni ljudje, ki so imeli pazno okó na ribe: zvali so jih ribiče (vasi *Velike* in *Male Ribče*). Dobra se jim je pa zdela skoro gotovo kàr vsaka riba brez razločka, ker jih še niso ločili v posebne vrste. Znana jim je bila posebej le ščuka (vas *Šukovo*), to pa morebiti zató, ker so spoznali, da je ta riba velika morilka med svojimi vrstnicami.

Kar je osel med višjim, to je polž med nižjim živalstvom; tista oskromnost, tista lenoba, tista počasnost, katero so morali tudi skoro zaslediti (vasi *Zapuže* in *Polžica*, ki se večkrat ponavljata na Kranjskem). So li že takrat tudi polže jedli ali ne in s sladkorjem ali brez sladkorja, to se ne dá dokazati in apodiktiško dognati.

Poznali so že kačjega pastirja, toda ne po tem imeni, ampak po imeni *Libelj*, kar kaže na latinski izvor, čemur se pa ni čuditi, ker sem že povedal, da so imeli naši pradedje obilo duhá za klasicizem. Znani so jim bili tudi že *Roji* in *Vošče*, ki jasno dokazujejo, da so Kranjci poznali in dostojno cenili našo prekoristno bučelo. Da bode dokaz neovržen, pokličem na pomoč še vas *Pikovnik*. Gotovo je bilo že takrat dosti mrčesa, sicer bi *Kobilica* ne bila dobila zadosti hrane. In da je bilo tudi dovolj muh, priča nam *Muhova vas*. Muha, ki je dandanes zlasti v vročih poletnih dnevih zeló nadležna, nekđaj vsaj vsem brez razločka ni mogla biti nepovoljna. Nekateri so namreč muhe nabirali, drugi sevéda so se jih branili prav odločno. Dokaze imamo v vaséh *Muhaber* in *Muhobran*. Bolj négo ljudje sevéda so jih že od nekđaj preganjali pajki, ki so se shajali na posvet, kakó bi zalezovali muhe, na *Pajkovem*. Neko drugo nadlogo so pa tudi že

poznali Kranjci, imeli so namreč že ščurke po kuhinjah in shrambah. To nam kažeta vasi *Šurkovo* in *Šurke*.

Rake so Kranjci že davno čislali; ali so jih pa že takrat prodajali na tuje, o tem kranjski anali ne poročajo. Vzemimo, da rak kot tržni produkt Kranjcem svojih dnij še ni bil znan. Zató so pa sami tem pridneje sezali po njem in tudi lahko, ker so imeli poseben *Rakovlik*, *Rakovnik*, *Rakov potok*; poznali so *Rako* in *Rakek*.

Sčasoma so morali Kranjci dobiti jako gorko kri. Če ima namreč človek preveč krvi, stavijo mu pijavke. Tega zdravstvenega pomočka so se morali Kranjci gotovo že kmalu poprijeti in tedaj časih imeti preveč krvi; o tem pričajo vasi *Pijavsko*, *Pijavce* in *Pijava Gorica*.

(Dalje prihodnjič.)

Gazele.

5.

Često gledal rože bujno sem cvetoče,
 Ko pomládno jih vzbudilo solnce vroče.
 Rož krasota bila mi veselje,
 Da odcvèle bi — dejal sem, ni mogoče . . .
 Mine pómlad. — Rož le malo vidim:
 Te zatl je mraz, in solnce te pekoče.
 »Nádeje ostanejo mi vedno cvétne«,
 Čustvo sládko teši to ljudi mrjoče.
 Mine pómlad, kakor rožam krasnim —
 Mrtve, pokopane zrè okó plačoče!

6.

Zapeli tožno danes so zvonovi — tebi!
 Odprl se grob med drugimi grobovi — tebi!
 Umrla si v mladosti zórne svitu,
 Ko bližala bodočnost se z darovi — tebi!
 Naj moč bi kdo imel, hitim do njega,
 Da mrtvo spet življenje v svet pozovi — tebi!
 Zamán! — Usoda ni prijazna stvarstvu,
 Življenje nje potopili valovi — tebi!
 Potopili življenje? — Ne! — Mladostno
 Na vek podali rajski so svetovi — tebi!

Rástislav.

O pomenu naših krajevnih imen.

Sestavil Evgen Lah.

(Dalje.)

III.

Da je tudi naša kranjska zemlja iz sebe poganjala kalí, da je bila dalje po nekaterih krajih plodnejša nego po drugih, videli so Kranjci že zgodaj. Rodovitosti kranjske zemlje nas spominjajo vasi *Kal*, *Lučarjev Kal*, dvoje *Kališ*, *Kalce* in *Tolsti vrh*. Veliko več zemlje je bilo pa prvotno gole in suhe, torej same po sebi nerodovite. To nam pričajo vasi *Zgornje* in *Spodnje Golo*, *Golek*, *Golnik*, *Goliše* in *Goli vrh*, *Suha* (vasij tega imena je več), *Suša*, *Sušje*, *Zgornja* in *Spodnja Sušica*, *Suhor*, *Suhorije*, *Suhi dol* in *Suhadole*; končno *Pleša*, *Velika* in *Mala Plešivica*.

Ker je bila torej zemlja večinoma nerodovita in ker bi se bila gotovo tudi prvotno rodovita zemlja izneverila in lenuhom odrekla svojo pomoč, češ, da niso samó »fruges consumere nati,« ampak da si morajo v potu obraza služiti svoj kruh in ga tudi zaslužiti, morali so se naši pradedje lotiti poljedelstva; kmetovati so jeli, kakor kmetujejo naši rojaki večinoma še dandanes.

Ko so si pa jeli pomagati z obdelovanjem in umetnimi pomočki, prepričali so se skoro, da ugajajo različni zemlji različni pridelki. Danes govorimo po navadi o gozdih in njivah, o travnikih in pašnikih, po vinskih krajih pa še posebe o vinogradih. Takó se po naših pojmih delí produktivna zemlja, kateri je nasproti še peščica neproduktivnega svetá. So li že starodavni Kranjci svet delili tako zistematiško ali ne, o tem se ne dá reči nič pozitivnega. Da so imeli pa za to vender že nekoliko pojma in razuma, prepričamo se prav lahko. Razločevali so že glavne pojme; to nam kažejo vasi *Gojzd*, *Njiva*, *Travnik*. Le namesto pašnika jim je rabil še nedoločeni izraz *Gmajna*. Pri nekaterih teh oddelkov so pa tudi že poznali podrobnejše razločke. Poznali niso n. pr. le gozda, znan jim je bil tudi *Boršt*, *Zaboršt* in *Podboršt*, *Hosta* in *Podhosta*, *Gaj*. Da so gozd časih tropiško nazivljali les, kažeta nam vasi *Leseno Brdo* in *Lesce* i. dr. Posekani svet so imenovali že tedaj *Frato*. Tudi niso poznali zgolj njiv, ampak takisto *Dolge Njive*, *Havčje Njive*, *Volčje Njive* in *Županje Njive*. Male njive so imenovali prav upravičeno *Nivice* (vas pri Ratečah in med Kropo in Selcami pod Jamni-

kom), več njih skupaj polje, toda o tem smo že govorili. Mimo običnega travnika so poznali več *Trat* in *Senožet*, mimo Gmajne pa *Gmajnco*.

Ker so nekdanji Kranjci takó natančno razločevali posamezne gozde, smemo reči, ne da bi bila naša trditev prazna, da so gotovo že dobro poznali različno drevje. Oglejmo si najprej sadno drevje. Da so sploh poznali pójem sad, priča nam jednako imenovana vas. Najpopularnejše in povsod po Kranjskem razširjeno sadje so jabolka in hruške. Da to ni Kranjcem časih kàr z néba letelo v usta, to je skoro gotovo. Vsak pomislek pa izgine, če pomislimo na vasi *Jablanico* (več) in *Jablan*, dalje na vasi: *Zgornjo* in *Spodnjo Hrušico* in *Podhruško*, *Hruševo*, *Hruševje*, *Hruškarje* in *Birno vas*. Hrušek pa niso že takrat le jedli in morebiti sušili, ampak narejali so od njih mošt; to nam jasno dokazujeta vasi *Hruševce* in *Hruševka*, scilicet hruševa voda. Posameznih jabolčnih vrst niso še poznali, pač pa sta jim bili znani izmed hrušek *Vodenica* in *Kutina*. Češpelj še ni bilo, torej tudi ne češpljevca, pač pa so imeli slive. To nam pričajo vasi *Slivje*, *Slivica* in *Slivnica*. Razločevali posameznih sliv sevéda še niso; čemu tudi, ker niso niti jabolk. Zeló znana jim je morala biti že črešnja; to nam svedočijo vasi *Črešnica* (več), *Male* in *Velike Črešnice*, *Črešnjevke* i. dr. Razločevali so pa tudi že črešnje in višnje. Saj se o tem lahko prepričamo iz vasi *Višnje* in iz mesta *Višnje gore*. Prav dobro so že poznali oreh; moral je biti pa že takrat proti mrazu zeló občuten, ker mimo *Orehovlja*, *Orehovice* in *Orešja* se je drugje posrečil le *Orehok*. Prav pridno so že trli lešnike in jih iskali po *Leševji* (v zatiški okolici). Dostikrat niso bili kàr navadni lešniki, ampak že pravi *Lešnjaki* (v bloški okolici). Leskovo olje je moralo biti že takrat dobro mazilo za malopridnike, ker so ga rabili dókaj pridno, o čemer nam pričata *Leskovec* in *Leskovica*. Naši kostanjarji so morali že takrat dobro tržiti; da so Kranjci radi jedli kostanj, kažeta nam vasi *Kostanj* (pri Kamniku) in mesto *Kostanjevica*. Vasi *Rožično* in *Rožičev vrh* končno spominjata sadú, ki sicer pri nas ni domač, ki je pa moral biti semkaj zanešen in našim ljudem vendar že zgodaj znan.

Katerega sadja pa še niso poznali? Najprej grozdja, kar je tem čudneje, ker so pridelovali, točili in pili vino (morebiti ponarejeno). Znane jim niso bile breskve, marelice in fige, kar je pa lahko umevno, ker so še dandanes pri nas le lokalnega pomena. Poznali niso iz enakih razlogov oranž in datljev, znane jim pa tudi niso bile nešplje.

Preidimo k drevju, ki sestavlja naše gozde. Kranjska je morala biti svoje dni jedna najgozdatejših dežel. Še dandanes, ko je vendar ves Kras opustošen, ima nad 40% gozda in je v tem oziru peta av-

stro-ogerska pokrajina ter ima še vedno lepe in obsežne gozde. To kaže na marljive in umne roke naših ljudij, ki so spoznavši velike koristi, katere jim donajajo gozdi, zasajali našo zemljo z vsakovrstnim drevjem. Ta bogata razlika je tudi vplivala na mnogovrstna krajevna imena te skupine.

Začnimo z ónim drevesom, ki nam prispodablja mehki slovanski značaj, začnimo s slovansko lipó. Na Kranjskem poznamo *Novo* in *Staro Lipo*, *Lipico*, *Podlipo*, *Prilipe*, *Lipnik* in več *Lipnic*, *Liplje*, *Velike* in *Male Lipeljne*, *Lipovec* in *Lipovico*. Nasproti lipi postavljamo trdi nemški hrast, ki se ponavlja v vseh možnih verzijah po naših kranjskih vaséh. Na Kranjskem dobiš *Hrast* in *Hrastek*, *Hrastje* (več) in *Hraše*, *Hrastno* in *Hrastnik*, *Hrastovle* in *Hrastovico*, *Hrastenice* in *Hrastov dol*. Če so pa Kranjci pri sadnem drevju poznali ne le drevje, ampak tudi sadje, katero so pridno jedli, zakaj bi ne bili poznali mimo hrasta tudi želoda (vas *Želodnik*), ki so ga gotovo pokladali prašičem. Po hrastih pa so tudi šiške, tedaj ne samó blizu Ljubljane. Poznali so pa tudi dob in cér. Za to imamo obilo dokazov v vaséh *Dob*, *Dobe*, *Dobje*, *Poddob*, *Dobovec*, *Dobni dol*, *Dobeno*, več *Dobrav* in *Dobravica*. Istotakó: *Cerje*, *Cerovec*, *Veliko* in *Malo Cerovo* in *Cerov log*.

Ločili so tudi že bukev in gaber: vasi *Bukovec* in *Bukovje*, *Bukovica* in *Bukovščica*, *Bukova gora* in *Zabukovje*. Znan jim je bil takisto žir: vasi *Žir*, *Žirovnica* in *Žirovski vrh*. Gabra nas spominjajo vasi *Veliki* in *Mali Gaber*, *Gaberje*, *Gaberče*, *Gabrovo*, *Gabrovka*, *Gabrovica* in *Gaberska gora*. Zeló priljubljen jim je moral biti javorjev les, kakor še dandanes vidiš skoro v vsaki kmetski hiši kaj javorjevega hišnega orodja. Z javorjem v zvezi so vasi *Javor*, *Javorje*, (dvoje), *Javornik* (trije), *Javorjev dol*, *Zgornja* in *Spodnja Javoršica* i. dr. Jednako razširjena je breza; tu imaš *Brezo*, tam polno *Brezij*, med njimi najpoznatejšo kranjsko božjo pot. Ne daleč od te dobiš tri *Podbrezja*. Drugje zopet *Zgornje* in *Spodnje Brezovo*. *Brezovic* je vse polno, bodisi že *Zgornjih* ali pa *Spodnjih*. Končno ne smeta izostati *Brezova reber* in *Brezova gora*. Lepi drevesi sta tudi jesen in topol. Da so ji Kranjci poznali že davno, pričajo nam vasi *Jasen*, *Jesenice* (dvoje) in *Jesenov vrh* na jedni, *Topol*, *Topole* in *Topole* na drugi strani. Tudi glogov les jim ni mogel biti neznan, kar nam kaže *Glogovica* pri Zatičini. Poznali so brst in jelšo: vasi *Brstovec*, *Jelša*, *Jelše*, *Jelševce* in *Podjevše*; takisto vrbo in bezeg: vasi *Bezgovica*, *Vrba*, *Zgornja* in *Spodnja Vrbica*, *Vrbovo*, *Vrbnje*, *Vrbovec* in *Vrbiče*. Drenov les lahko doseže visoko starost, umevno, da so ga že tedaj poznali: vasi *Drenovec*, *Drenovo*, *Drenik*, *Drenov grič* in *Drenova gora*. Toliko o listnatem drevju.

Kaj pa igličasto drevje? Na Kranjskem imamo *Smrečje*, *Smreč-njek* in *Podsmreko*. Že od nekdanj so tudi poznali ponosno jelko in jo strogo ločili od smreke. Jelke spominjajo vasi *Jelovo*, *Jelovec*, *Jelovica*, *Podjele* in *Podjelovim brdom*. Obema soroden je borovec, ki ima svoji zastopnici v vaséh *Borovci* in *Borovaku*. Jako redko drevo po Kranjskem je tisa. Posebno lep izvod dobiš na Lipnici pri Rádovljici, tesno ob neki vaški hiši. Nje lastnik ti ponosno razklada nje visoko starost in vesel dovoli, da si utrgaš vejico za spomin. Dasi redka, mora biti vendar že dolgo znana; nji na čast se imenuje vas *Tisovec*. O lepem mecesnu nimamo sledú.

Dejali smo že, da so naši ljudje ločili gozd in njivo, travnik in pašnik. Omenili smo že, da ni zadoščal samó pójem njiva, da so poznali tudi njivico, polje, poljane, trato, senožet, gmajno in gmajnico. Čemú pa je bilo Kranjcem vse to? Ali je nastalo kàr sámó od sebe? Ali so zraven stali, roke križema držali in morebiti gledali, ali celó poslušali, kakó rase? Če je hotelo rasti, ni zadoščala samó mokrina, treba je bilo tudi kàj vsaditi. To so naši ljudje dobro védeli, o čemer pričajo vasi *Sad*, *Sadnik* in *Sadinja vas*. To, kar so sadili, imenovali so seme, katero so dobivali iz *Semiča*. Predno se je pa ta proces zvršil, bilo je treba zemljo po njivah posebe povleči in zrahljati, tem skrbneje, če je bila ledina (vasi *Ledine* in *Ledinica*). Poznali so tudi že potrebno orodje, ker bi sicer ne mogli po njivah napravljati razorov (vas *Rozore* pri Dobrovi). Sicer pa pričata o tem tudi primorski vasici *Plužne* in *Branica*, od koder so dotične pojme gotovo zgodaj zanesli k nam. Kar so obsajali in sploh obdelovali, delali so zató, da tudi kàj pridelajo. Če so sadili, tedaj so tudi želi (vasica *Žeje*), želi so pa s srpom, katerega so jeli spoznavati tudi po bližnjih Primorcih (vas *Srpenica*). Morali so znati kositi, ker so imeli že travnike; do tega sklepa nas dovaja več *Kosez* po Kranjskem. Pri nas se po navadi žito žanje in trava kosí. Časih pa niso imeli povsod še teh nazorov, in zdelo se jim je morebiti prikladneje, da so tu pa tam tudi travo želi, n. pr. v *Senožehah*. (Dalje prihodajič.)

Spominčice.

Ko pel mi bo mrtvaški zvon,
Ni treba se solziti
In tudi rožic na moj grob
Ni treba zasaditi.

Saj bodo vzrasle cvetke mi
Iz spevov zadušeni,
Spominčice o nádejah,
S solzami pokropljenih!

Breda.

O pomenu naših krajevnih imen.

Sestavil Evgen Lah.

(Dalje.)

IV.

Toda pustimo nekdanje ekonomne in vprašajmo se rajši, kakšne so bile nekdanje rastline in kaj vse se je pridelalo? Imele so že takrat korenine in stebila, o čemer nam pričajo vasi *Veliki* in *Mali Koren*, *Podkoren*, *Korenika* in *Steblo*.

Njive niso bile vedno le čiste njive, travniki tudi ne čisti travniki; časih se je zmotil med nje kak grm (vasi *Grm* in *Grmole*). Toda teh grmov so se takoj okoristili; rezali so si palice (vas *Palčje*), ki so jih rabili za različne namene. Jednega teh namenov nam pa označuje vas *Butoraj*, rabili so jih namreč za butare, drugega pa zvemo, če pomislimo na leskovko. Na zemlji ni nedostajalo trnja. O tem nam pričajo kraji *Veliki* in *Mali Trn*, *Trnje*, *Trnovo*, *Trnovec*, *Trnovica*, *Trnovče* in *Trnjava* in koj ob kranjski meji kar cel gozd trnja *Trnovski gozd*. Tudi osata in plevela je moralo biti dosti, sicer bi ne bilo treba toliko trebiti in čistiti (*Trebnje*, *Trebče* in *Trebivnik*, *Trebelevo* in *Trebelno*).

Najvažnejši poljski pridelek je bilo gotovo že takrat žito, le s tem razločkom, da niso poznali še toliko vrst. Znana ji m je bila pač pšenica (vasi *Pševo* in *Pšenična polica*), oves (*Ovsiše*) in ajda (*Ajdovica*).

Od travnikov so dobivali travo (vas na Kočevskem), s katero so gotovo že takrat krmili svojo živino. Kosili so pa tudi že dvakrat in so prav redno že takrat imenovali jedno košnjo senó, drugo otavo, kar prav jasno kažejo kraji *Senuše*, *Senožet* in *Senožče* na jedni, *Otave*, *Otavica* in *Otavnica* na drugi strani.

Poznati so morali pa tudi že prosó, sicer bi ne bili jedli še kaše (vas *Kašca*).

Ajda in kaša, kje pa je zelje? Saj pravi vender že Vodník:

»Na žgancih tropine, pa kislega zelja
Bob, kaša vse mine, ko pridem od dela.«

Saj je tudi kranjsko zelje jedno najiminitnejših, kar bi gotovo ne bilo, da nima za sabo starodavne minulosti. Iz tega umovanja in iz te zadrege nas rešita vasi *Zelno* in *Zelnik*. Kar je Kastorju Poluks, to je zelju repa. Tudi kranjska repa sloví, sósebnó óna iz loške in kranjske okolice. Da je tudi repa že poljski veteran za Kranjsko,

to nam svedočijo vasi *Repče*, *Repnje* in *Reparje*. Krompir sevéda še ni bil znan, ker se je na Kranjskem kakor povsod drugje udomačil šele pozno. Priljubljeni in zelo razširjeni prikuhi sta grah in fižol, sósebno fižol. Fižol še sicer ni bil znan po vseh vrstah, poznali so ga pa sploh vendar že, takó tudi grah. Treba mi je le opozarjati na vasi *Grahovo* in *Češnovec*. Fižolu in še marsičemu drugemu se dobro prilaga čebula; tudi na to so že mislili naši praktični pradedje; le poglejmo vasi *Čepulje* in *Cvibolj*. K svinjini spada hren, v kisu je pa dobra primaka. Zakaj bi ga tedaj tudi ne bili poznali (*Hrenovice*). Jagode so poznali že vsakovrstne: navadne rdeče jagode, maline, robide in borovnice. Kdor ne verjame, naj pomisli na *Jagodnik*, *Malence*, *Malinšek*, *Malenski vrh*, *Robidnico* in *Borovnico*.

Prašiče so jako pridno pitali z bučami (*Bučka*, *Velika* in *Mala Bučna vas*).

Botaniki so bili še zelo slabi. Mimo naštetih poljskih pridelkov, katere so sevéda poznali tudi v cvetji, če so hoteli rabiti njih sad, poznali so le še rožo, koprivo, bršljan, praprot, bičje in trst. Saj o tem se moramo prepričati, če pomislimo na kraje *Rožnik*, *Rožni vrh*, *Rožni Pah*, *Rožno polje*, *Koprivnik*, *Bršlin*, *Praprot*, *Praprotno*, *Prapreče*, *Praprotno polico*, *Praprotno brdo*, *Bičje*, *Biško vas* in *Trstenik*. To so pa že koj védeli, da nobena cvetica dolgo ne traja, da kmalu zvene in usahne. Tega nas spominjata vasi *Venuše* in *Vevče*.

To se jim mora tedaj reči, praktični so bili naši ljudje. Le-tó, kar jim je donášalo kakeršnekoli koristi, poznali so in rabili, kar jim je pa škodovalo, to so trebili in pokončavali. Kar pa na njih življenje ni vplivalo neposredno, kar jim ni moglo niti koristiti niti škodovati, za to se niso menili.

Slišali smo že, da so bili naši Kranjci jako praktični zoologi in botaniki, v teoriji pa so bili jako slabi ali vsaj zelo nedostatni. Toda kaj jim je bilo te tudi treba? Saj takrat še ni bilo govora o znanstvu, poskusih, najdbah in zistemih!

Tretja prirodoslovna stroka je rudništvo. Oglejmo si še to, morebiti dobimo tù vse drugačno razmerje. Glej ga, premetenca! Tudi tukaj se je oziral po tem, kar mu je donášalo trajne koristi, ne pa po minljivem in dostikrat tudi varajočem blesku, uprav po pregovoru, da ni vse zlató, kar se sveti.

Kjer je bilo toliko pečin, strmin, golin i. t. d., tam je morala nehoté vsakega človeka v oči zbsti skala, tam je moralo biti dosti kamenja. »Čemú je prirodi toliko kamenja? Nji sámi ga je preveč, meni pa tudi dela napotje. Kaj, ko bi se ga nekoliko, vsaj kar ga je preveč,

vzelo prirodi in morda porabilo záse?« Takó nekako je modroval, in ni bilo treba dolgih pomislekov, ker iznajde jo bistra glava in méni: »Ta bode najbolj prava. Sezidam si hišo od kamenja, ta bode še najtrdnjša« (prej so imeli namreč lesene). Zdajci je bilo tù vse potrebno gradivo: pesek, šuta, ilovica, apno, opeka i. t. d. (vasi *Peščenik*, *Šutna*, *Ilovka*, *Ilova gora*, *Zgornji* in *Spodnji Aplenik*, *Apnenik*, *Staro Apno*, *Cegelnica* in *Cegovnica*) Nastale so cele kamenite vasi: *Kamen*, *Kamne*, *Kamenje*, *Zgornja* in *Spodnja Kamnica*, *Kamna vas* in *Kamna gorica*, nastalo je kamenito mesto *Kamnik*.

Jedna najkoristnejših, recimo najkoristnejša ruda je železo, uporabna za stotine različnih koristnih namenov, boljša in koristnejša od vseh dragocenih rud. To so védeli že Rimljani, odkod sicer pregovor: »Ferro nocentius aurum«; to so pa védeli tudi naši ljudje, ki so nje korist hvaležno priznavali in nji na čast krstili *Železno*, *Železnik* in *Železnike*. Pravijo, da so začeli zidati železnice šele v našem stoletji. Ne verjamem: naši ljudje poznajo *Železnico* neki že od pamtiveka; verjetno, morebiti tudi resnično, premeteni so bili zadosti. Znano je, da se po Kranjskem močno kuha oglje; gotovo pa se Kranjci s tem poslom ukvarjajo že dolgo; tega nas spominjata vasi *Voglje* in *Zavoglje*. Ko še ni bilo vžigalic, zažigali so Kranjci svoje historiške pipice s kremenom in gobo. Še dandanes konservativni starci s svojim kresilom, kremenom in gobo niso takó redki in ne živé samó v *Kremeniku* in *Kremenici*, ampak po vsem Kranjskem.

Svoje dni je morala biti po Kranjskem jako živahna trgovina s smolo. Še rajni Jurčič nam v svojem »Desetem bratu« pripoveduje o tem, ko govori o originalnem smolarji, o ónem Kerjavlji, ki je hudiča presekal in kozi puščal. Morda je to zadnji ostanek iz smolnatih časov, ko so imeli svoj *Smolnik* in svojo *Smolino vas*. Da so morali za naše kotlarje važni baker tudi že nekdam poznati, priča vas *Bakerc*.

Za žlahtne rude še niso imeli toliko pojma, poznali so jih le bolj iz pravljic. Da so jih pa vender že poznali vsaj po imeni, dokazujejo vasi *Opale*, *Srebrniče*, *Zlatnik*, *Zlatna* in *Zlati rep*.

(Dalje prihodnjič.)

O pomenu naših krajevnih imen.

Sestavil Evgen Lah.

(Dalje.)

V.

gledali smo si našega kmeta in ga spoznavali v njega sicer starokopitnih, vendar večinoma praktičnih nazorih. Poglejmo še nekoliko v obrtniško življenje. Dejali smo že, da je kranjska природа in zemlja zelo bogata, in slišali, da jo je naš ratar pridno uporabljal zase. Vprašajmo se, ali je tudi naš obrtnik kaj mislil na Vodnikove besede: »Glej, stvarnica vse ti ponudi, le jemat' od nje ne zamudi.«

Tudi naši obrtniki že od nekdaj niso bili leni. Dobro in marljivo so pletli in predli. Odkod sicer vipavske *Šturije*, mimo domžalskih tudi bohinjski *Slamniki*, laško *Retije*, kostanjeviške *Vrvi*, zatiški *Bič*, loške *Mette*, dolenjska *Metlika*, kraški *Košani*, čemu sicer šmarijsko *Laniše* in litijski *Kolovrat*?

Rekli smo že, da so dostojno cenili korist in pomen železa. To bi pa sicer ne bilo mogoče, da ga niso tudi uporabljali. Bili so pa dobri kovači, to nam pričajo vasi *Kovski vrh*, *Kovačja vas* in *Kovačji grad*, *Kovor* in *Lopata*. Imeli so svoje *Naklo*, kládivo (vas *Kladje*). Da je bil njih obrt že močno razvit, da se je uspel celo do industrije, kažejo nam vasi *Plavž*, *Stara Fužina*, več *Fužin* in *Cajnarji*. Kolarškega obrta nas spominja vas *Kolarice*. Bili so tudi že zvédeni ključavničarji. Imeli so svojo *Ključevico*; dobivali so sósebno dosti naročil za izdelovanje zapahov, ker so se varovali premno gih tatov. Saj smo že slišali, da so imeli takrat tatovi zelo dobre dni, ker je bilo malo straž, biričev in sodnikov. Zlasti po Kočevskem prebivalstvo ni bilo varno in se je skrbno zapiralo. Tam imajo kar svoj *Pröriegel*, *Grossriegel*, *Unterriegel* in *Ramsriegel*. Ker so imeli obilo železa in svoj *Rudnik*, treba je bilo tudi rudarjev, da so rudo izkopavali. Imenovali so jih knape, in domá so bili iz *Knapovega* v loških hribih. Da so imeli že takrat mizarje, ni dvojbe; kdo bi bil sicer izdeloval mnoge *Police* in *Klopee* in druga mizarška dela? Poznati so morali že kleparski obrt, sicer bi jim ne bile znane *Žice*, *Žlebi* in *Žlebič*. Tesarsko delo, dasi najpreprostejše, šlo jim je tudi že dobro izpod rók; stesali so si *Štango*, *Kol* in *Kij*; poznali so pa tudi *Kolobec* in *Količevo*. Lončarji in steklarji močno potrebujejo kita. Ker so tudi to lepilo že poznali, kar vidimo iz *Kitnega vrha*, morala sta jim biti znana tudi imenovana

obrta. Dejali smo že, da je bilo svoje dni po Kranjskem dôkaj divjačine in da so jo tudi močno preganjali, toda ne le zaradi ukusnega mesá, ampak tudi zaradi kože, ki so jo dajali strojit in so jo prodajali za lepe novce. Tega zelo hvaležnega posla nas spominjajo kraji *Oderga*, *Ogulin* in *Kožljek*. Ne le s kožami, tudi s ptičjim perjem so morali tržiti prav dobro. Ustreljenemu ptiču so vzeli perje in imenovali ta proces smukanje (vas *Smuka* pri Žužemperku). Osmukano perje so prav dobro spravljali v denar. Kupci so je rabili za blazine in za »tuhinje« po posteljah, katere so morale biti znane tudi po Kranjskem (*Zgornji* in *Spodnji Tuhinj*). Govorili smo že o tem, da so si Kranjci zgodaj zidali hiše in da so imeli vso tvarino za ta namen. Obrtnike, ki so bili bolj pridni v tem poslu, imenovali so zidarje. Da je to res, pričajo vasi *Zidani most*, *Prezid* in *Podzid*.

Še dveh, dandanes sósebnó razširjenih in nekamo sósebnó popularnih obrtov ne smemo prezreti, ta sta: čevljarski in krojaški obrt. So li že naši pradedje nosili denašnje pravilne dolge škornje, ki pripadajo národní nošnji, ali so jim bili znani navadni čevlji, ali so že poznali različne kroje in oblike obuval, o tem nimamo pozitivnih poročil. Jedno pa je gotovo: poznali so hribovske lesene coklje, za katere so izdelovali po različnih krajih potrebne lesene žeblje. Tega obuvala nas spominjajo *Coklovci*, dà, cela pokrajina, to je *Coklarija* s svojim *Coklburgom*. Sklenimo obrtniški krog z najložjimi zastopniki. Morda niso bili takó spretni v vdevanji kakor dandanes. Če so namreč nit potegnili skozi iglino uhó, zagotovili so si jo z velikanskim ozlom, da jim ni ušla. Dasi pa so bili še nespretni, o njih bitji sta neovržna dokaza vasi *Iglenik* in *Vozajl*. Tudi niso delali po enem kroji; imeli so že dosti ukusa in poznali različne *Noše* in *Nošice*.

Ali so se obrtniki že takrat ločili v ukazujoče mojstre, delajoče pomagáče in pretepane učence, o tem se ne dá sklepati. Skoro gotovo so pa vender že poznali pri delu različne stopinje. Dokaz temu je naša *Mojstrana*, ki bi sama ne imela nobenega pojma, ker vsi gotovo niso bili mojstri.

Kakor obče znano, bila je tlaka odpravljena šele v novejših časih; nobene dvojbe torej, da je morala biti znana našim ljudem (vas *Tlaka* pri Moravčah).

Naši ljudje so tudi že kuhali, toda ali so imeli kuharje ali kuharice, o tem zgodovina molčí. Tudi ne vémo nič natančnejšega, kakšne posode so potrebovali. Da so bržkone poznali lonce, sklede in koze, to smo že dokazali, ker sta jim bila znana lončarski obrt in koza. Posebno gotovo pa je, da so kuhali v ponvah (*Ponova* vas pri

Šmáriji). Toda to vam je bila kuha brez netila. Vžigalic še niso poznali, s kresilom pa tudi ni vedno šlo. Kaj so hoteli: jesti so morali, surovo ni bilo vse dobro. Hajdi v *Kropo* po kropa, na katerem so si skuhali dobro zabeljenih štrukljev (*Štruklova vas*). Odprta ognjišča, nič dimnikov, vrhu tega velika malomarnost in neopreznost — kaj čuda, ako je bilo na Kranjskem toliko požarov, da ga skoro ni kraja pri nas, kateremu bi bilo prizanešeno v tej stvári: vasi *Zažar*, *Grmada*, *Paloviče* (več); odtod tudi toliko pogorelcev in cela vas tega imena. Bridka izkušnja uči; treba se je bilo ozreti po pomočkah proti temu elementu, treba je bilo najprej tudi večje skrbnosti in opreznosti. Nastali so dimniki, in treba je bilo dimnikarjev, ki so sajaste dimnike pridno snažili (*Sajovec* in *Sajeviče*).

(Dalje prihodnjič.)

Drobne pesmi.

4.

Ljubezni? Med nama mogoče je ni!
Kje ljubi zvezda ténni oblak?
Kje ljubi jutro večerni mrak?
Ljubezni? Med nama mogoče je ni!

Obrni, obrni od méne okó!
Ti, dèkle nežno, ti živa pomlad,
Umoril bi tebe jesenski hlad...
Obrni, mladenka, od méne okó!

5.

Iz srca vročega globine
Molitva mi kipí;
In dviga se, hití v višine,
Oblake razdelí.

Do solca in do zvezd vztrepeče,
Odprè se ji nebó;
Hití k Očetu in proseče
Izreka željo tó:

«Na pota sipaj nji svetlobo,
Pomládi večne raj;
A nji namenjeno grenkobo
Pa méni, méni daj!»

6.

Jesenski piš tulèč besni
Po polji, po dobravah;
Odnaša listje, ž njim dreví
Po hribih in planjavah.

Zakaj ne moreš, silni piš,
V srcá mi globočine,
Da žalostne mi odpodiš
Iz njega vse spomine?

Rádinski.

O pomenu naših krajevnih imen.

Sestavil Evgen Lah.

(Dalje.)

VI.

Umetnost še dandanes po Kranjskem ni toli razširjena, da bi se ž njo ponašali, koliko menj torej nekdej! Vender se je že takrat storilo nekaj malega, podlaga je bila osnovana takó v slikarstvu kakor v risarstvu. Kranjci so že poznali različne barve, zlasti óni, kateri so lahko opazovali največkrat: belo, na belem snegu in črno, pri črni nôči. Da so ti barvi strogo ločili in sploh dobro poznali, za to so nam porok kraji *Belsko*, *Veliko* in *Malo Ubeljsko*, *Zgornja*, *Srednja*, *Spodnja*, *Bohinjska*, *Idrijska* in *Koroška Bela*, *Beli Kamen*, *Belica*, *Bela peč*, *Bela cerkev* in *Belke*, nasprotno *Črnce*, *Črneča vas*, *Črni grob*, *Črnuče*, *Črni vrh* (dva), *Veliko* in *Malo Črnelo*, *Črnelec*, *Črna*, *Črnivec*, *Črni potok* in *Črnomelj*. Ko so spoznali dve glavni barvi, spoznavali so polagoma tudi različne druge barve, toda na izbiro jih niso imeli nikoli. Poznali so še rdečo, katera jim je bila časih krvava, rumeno, srebrno, zlato in končno še mešanico vseh imenovanih barev, to je lisasto barvo. Da je to res, pričajo kraji *Rudeči kamen*, *Krvava peč* in *Krvavi vrh*, *Rumena vas*, *Srebrniče*, *Zlatna*, *Veliki* in *Mali Zlatnik*, *Zlati rep*, *Zlato polje*, *Lisec* in *Zalisec*. —

Prvi pójem, ki ga potrebuje risar, to je črta. Zgodaj že so jo poznali naši ljudje, ker so že tudi ločili ravne črte od krivih. To pričajo kraji *Ravno*, *Ravne*, *Ravnik*, *Ravni dol* in nasprotno *Krivčevo* in *Krivo brdo*. Ravno črto so imenovali časih tudi premo (vas *Prem*). Védeli so tudi že, da se napravi pri dveh ravnih črtah različne merí preseka (več vasij po imeni *Preska*). Časih so rabili črto tudi kot pójem stran, sósebnó pozneje v geometriji. Poznali so ga pa že veliko prej. Le pomislimo na vasi *Stran*, *Stranje* in *Prestranek*. Kjer se dve strani dotikata, nastane po geometrijskih pojmih kot. To so védeli tudi že stari Kranjci. Vender je treba tù omeniti še nekega razločka. Strokovnjaki ločijo danes kote v prave, ostre in tope, v preme, otle in vzbočene, v notranje in zunanje i. t. d. Svoje dni niso imeli takih razločkov. Poznali so le *Kot* sploh, *Novi* in *Stari Kot*, *Gorenji* in *Dolenji Kot*, *Podkot* i. dr. Časih so pa kote imenovali kàr ogle (*Voglje* in *Zavogle*). Če nastane kot, imenujemo njegovi stranici kraka; tudi te so poznali že nekdej po Ljubljani v *Krakovem*. To so pa šele prvotni pojmi. Ščasoma, ko

so se že nekoliko izbistrili na tem polji, spravili so se že na težje probleme. To jih ni stalo toliko truda. Krive črte so itak poznali; treba jih je bilo le še enakomerno upogniti in konce zvezati, da je nastal krog (vas *Okrog*); takó so prišli iz krivega na *Okroglo* (vas pri Kranji). Jeden del takega kroga so imenovali oblok (vasi *Obloke* in *Obločice*). Da so tudi že nekaj védeli o središči in obodu, kažejo vasi *Osredék*, *Skrajnik*, *Podskrajnik* in nekoliko tudi *Rob*. Ves čas pa tudi niso izhajali s takó primitivnim risanjem krogov; čim več so jih potrebovali, tem močnejše so morali misliti, kakó bi si olajšali delo. In glej jih zvitih glav: izumili so si óno zvito orodje, katero so krstili za cirkel (*Cirkle* pri Krškem in *Crklje* pri Kranji).

Ko so imeli skoro potem že vse pojme za dolžino, širino, višino, globino, debelino in ožino, treba je bilo določiti razmerje vseh teh količin, treba jih je bilo meriti (vasi *Smerje* in *Smerjene*). Kakšno pa je bilo to merilo? Metra še niso poznali, saj so ga pri nas obligatno uvedli šele z dnem 1. prosinca 1876. leta. Jednota njih prvega merila, katerega so se potem držali toliko stoletij, bil je palec, ali po domače cola. Kdor tega ne verjame, naj pomisli na vasi *Palčje*, *Col* in *Zollnern*.

Govorili smo že, da ima Kranjska jako bogate pomočke in da so jih njeni prebivalci že od nekdanj uporabljali zelo marljivo in dosledno takó kmetje, kakor obrtniki i. t. d. Izdelovali so in še izdelujejo lične, dragocene, pa tudi preproste in praktiške stvari. Vender ne le záse, ampak tudi za druge. Svoje izdelke poskušajo spraviti v denar, ž njimi tržé, trgovci so. Da so bili Kranjci že nekdanj trgovci, o tem ni dvojbe; sósebnó so dobri trgovci naši Kočevarji, ki pa često niso Kočevarji, ampak tudi Ribničani, Laščani, Vipavci i. t. d. Kočevarji so trgovini posvetili kár celo vas, ki jo imenujejo *Handlern*. Kot trgovci pa niso poskušali svoje sreče le domá, šli so tudi na tuje. Tam so imeli dôkaj prilike opazovati tuje razmerje in je primerjati domačemu. Opustili so veliko domačega in posneli dosti tujega. Spoznavali so nove národe, nove kraje in njim na čast krstili domače. Sosedne so Kranjski dežele Koroška, Goriška in Hrvaška. Na nje so mislili pri *Korošcih*, *Koroški vasi*, *Goriški vasi* in *Hrovačah*. Blizu je prav takó Laška; tudi tjà so morali hitro priti (*Laški rovt*). Da niso pozabili svoje Kranjske, kažejo nam jasno *Kranj*, *Kranjče*, *Krajna vas*, *Podkraj* in *Zakraj*. Zavedali so se tudi že, da so Slovenci, in glej, čudno ravno po Kočevskem, kjer nahajamo *Slovensko vas*. Kot svoje politiške nasprotnike so že zgodaj poznali Nemce in Lahe. To nam pričajo vasi *Nemška vas*, *Nemški rovt* in *Nemška Loka*, *Lahovo*, *Lahoviče* in *Lahinja*. Nemce so imenovali že takrat zaničljivo Švabe (vas *Švabovo*).

Prežati so morali pa tudi že zgodaj na Turka, kakor tudi on nánje; le pomislimo na *Turško čelo*, *Turški klanc* in *Turški križ*.

Dejali smo ravnokar, da so zgodaj spoznavali Nemce. Sovražili so jih sicer, toda kar so pri njih našli dobrega in koristnega, to so tudi radi posnemali. V hvaležno priznanje za te pridobitve so krstili dve svojih vasic po štajerski in po nižjeavstrijski stolici, takó da imamo tudi na Kranjskem *Gradec* in *Dunaj*. Jednako so ravnali proti laškemu národu, takó da imamo na Kranjskem *Padua*, *Udine*, *Benetke* in *Benečijo*. Kranjci imamo pa tudi svoj *Karlovec*, svojo *Zento*, svojo *Kandijo*, svojo *Trojano* in svoj *Verdun*, samó da se ni v njem nikdar sklepal mir, kakor tudi imenitna bitka leta 1697. ni bila pri kranjski Zenti.

Znano je, da je pozimi mraz in poleti vroče. To so naši ljudje tudi skoro čutili, sicer bi ne imeli *Mrzle vasi*, *Mrzlega vrha*, *Mrzlega loga*, *Mrzlega polja*, *Mrzle luže* in nasprotno *Toplic*, *Toplega vrha* in *Tople rebri*. Védeli so celó, da je takrat, ko ni pretoplo, mlačno (vasí *Veliko* in *Malo Mlačevo*). Čudno je le, da venderle iz prva niso poznali vseh štirih letnih časov, da sta jim bili znani le zima in jesen, tedaj meteorološko slabša polovica (glej *Vintar*, *Vintarjevec* in *Jesen*). Ker so se zgodaj bavili z meteorologijo, umevno je, da so že skoro védeli, kaj je vreme (*Zgorenje* in *Dolenje Vreme*); celó umevno pa je, da so zgodaj poznali meglo, saj je imamo v Ljubljani na vatle (glej *Meglenek*).

(Konec prihodnjič.)

Vele cvetice.

Ko prebiram knjige svoje,
Najdem tu pa tam cvetice,
Moje vigredi in sreče
Ovenele spomenice.

S sólzami tem spomenicam
Iz minulih let zamakam;
Da bi spet se razevetele,
Tega nikdar ne učakam

Kaj li tudi bi cvetelo
Cvetje to, ki je zvenelo?
Srce moje bi ne moglo,
Biti ga nikdár veselo!

L. Habétov.

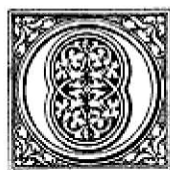

O pomenu naših krajevnih imen.

Sestavil Evgen Lah.

(Konec.)

VII.

gledali smo si narodo z vsemi njenimi bitji. Najvažnejše bitje je sevéda človek sam. Ali se je takrat že zavedal kot bitje? Bržkone da; na to nas opozarjajo različna *Bitinja*, bodisi *bohinjsko*, *kočevsko*, *bistriško* ali pa tudi *Gorenje*, *Srednje* in *Spodnje* med Loko in Kranjem. Je li že bilo takrat človeku takó hudo za splošno življenje, da bi se bil moral vprašati s Hamletom: »Biti ali ne biti«, tega ne vémo. Vender je skoro gotovo, da mu je šla časih tudi trda in da je moral že zgodaj tudi nekoliko misliti na zdravnikovo umetnost. Zgolj z domačimi pomočki ni šlo vselej. Da je sploh pogostoma resno obolel, temu se ni čuditi; saj je bil človek in večno ni mogel živeti. Največ boleznij izvira dandanes iz prehlajenja. Tudi svoje dni so se ljudje prehlajali, saj smo slišali, da so bili občutni proti mrazu in vročini. Pojdi od napornega dela poten in razgret na hud piš — po tebi je! Da so bili tudi nekdanj ljudje v tem oziru neoprezni, o tem ni dvojbe, zató pa so si nakopavali različnih boleznij. Nekatere še niso imele posebnih imen, ker niso poznali njih značaja, druge, sósebnó razširjene pa so kmalu poznali. Pri tej priliki so tudi skoro opazili, da so važni faktorji za človeško zdravje zdrava kri, pravilna sapa in žila, dober želodec in redna prebava. To pričajo vasi: *Krvava peč*, *Sap*, *Sapnik*, *Zasp*, *Zasap*, *Žilce* in *Čevca*. Časih pa vender ni funkcijoniralo vse redno; tedaj je človek tožil in vzdihal, bil je čmeren, iz kratka, imel je svoje križe in nadloge. Ko se mu je shujšalo, čutil je že resne bolečine, da je kàr vikal in kričal. Vse te neprijetne momente si láhko predstavljamo prav živo, če pomislimo na vasi *Zdihovo*, *Čmerno*, *Kummersdorf*, *Križmani* in *Vikerče*. Lačen je bil, jesti ni mogel, ker ni poželel jedí; dolge sline je imel, sevéda, ker je bil bolen na želodci, vse se mu je grajalo in studilo; najrajši bi se bil prepiral. Položaj je prihajal resen; dvojil je že, ali ozdravi; želel si je zdravja, bal se je za življenje, strah ga je bilo. Skoro potem se mu je zbledlo, bil je kàr besen. To vse čutimo samí, in kàr pretrese nas, če izgovorimo imena *Lačni vrh*, *Slinovec*, *Studa*, *Kregarjevo*, *Ovible*, *Želeče*, *Bojanci* in *Bojanja vas*, *Strahinj* in *Strahomer*, *Besnica*, *Gorenja* in *Spodnja Besnica*, *Reva* in *Boga vas*. Kakšne bolezni pa so imeli

takrat naši ljudje, da so tolikanj trpeli? Grintavi so bili (vas *Grintovec*); sicer pa to še ni nič hudega. Sitnejši je bil že kašelj (vasi *Gorenji* in *Spodnji Kašelj*). Ker so imeli, kakor smo slišali, dosti sadja in so ga radi jedli, časih kàr niso mogli pričakati, da bi bilo zrelo, vležano in medno (vas *Medno*); tedaj pa so dobili grižo (vas *Griže*), kar je vredno tem večjega pomisleka, ker je to prva stopinja do kolere. Obhajala jih je tudi omotica (vas *Omoti*), trpeli so na vodenici (*Vodenica*), sevéda, ker so radi in veliko pili. Da pa je bil bolni človek tudi že svoje dni dobro preskrben in v usmiljenih rokah, priča lahko vas *Špitalič*.

Že takrat je bilo na svetu hudo (vasi *Hudo* pri Tržiči in pri Setičini, *Hudi vrh* in *Huda polica*). Vender bi bilo lahko še huje (vas *Huje* poleg Kranja), saj so bili vsaj nekateri ljudje venderle srečni. Na to nas opozarjajo vasi *Osrečje*, *Dobrova*, *Doberlevo*, *Dobrniče*, *Dobro polje* in *Dobrépolje*. Poznali so že takrat mošnje (vasi *Mošnja* in *Mošnje* pri Radovljici). Da niso bile vedno prazne, nego časih tudi polne, kaže *Bogata vas*. — Ker živi človek le jedenkrat, zakaj bi ne bil časih tudi vesel? (*Radovica*, *Radohova vas* in *Radovljica*). Časih so se radi nekoliko zavrteli (vasi *Vrtače*, *Zavrtnik*). Imeli so že kàr pravilne plese (vasi *Pleše* in *Plešivica*), pri katerih jim je igrala godba (vasi *Godič* in *Godešič*). Ali so že poznali predpust, tega ne vémo. Imeli so tudi že zabavne večere (vas *Zabava*), na katere so vabili goste (vasi *Gosteče* in *Gostince*). Nekdanji zabavni večeri pa niso obsezali zgolj beril, petja in instrumentalne godbe; predstavljale so se tudi igre (vas *Drama*), igrali so šah (vas *Šahovec*) in kvartali so (vasi *Gorenje* in *Dolenje Karteljevo*).

Ko je bilo družabno življenje že toli razvito, da so védeli, kaj je vlada in država, in ko je bilo že več držav, poskušale so te druga drugo prikrajšati in izpodriniti. To pa ni šlo kàr takó gladko, vojske so bile. Odtod razločevanje med mirom in vojsko (vasi *Mir*, *Mirje*, *Mirna* in *Mirna peč*, *Vojsko* in *Vojna vas*). Boj je bil iz prva jáko preprost in se ni ločil od navadnega pretepa (vas *Tolčane*). Ko pa so izumljali modernejše bojne pomočke, bilo je tudi vojevanje vedno primernejše, pravilnejše in se je vršilo po posebnih načrtih. Vojaki so imeli svoje šatore, imenovane ostroge, ker so morali pod milim nebom čakati sovražnika (*Ostrog*, *Ostrožnik* in *Ostrožno brdo*). Če je bilo stališče po narodi premalo zavarovano, treba se je bilo utaboriti (vasi *Tabor*, *Gorenji* in *Spodnji Tabor*, *Podtabor* in *Šiler tabor*). Sovražnika so pričakovali stojé, klečé, pa tudi ležé iz zasede (vasi *Staje*, več *Kleč* in *Ležeče*). Vojska se je takrat izvestno že delila v levo in desno

krilo, v središče, v sprednji in zadnji del; odkod sicer *Potiskave*? Če jim je šlo slabo in so obupavali, hajdi, puško v koruzo in zbežimo (več *Begunj*). Močnejšega so imenovali premagovca (vas *Premagovec* pri Kostanjevici); žel pa je že takrat vselej neizmerno slavo (vasi *Slavina* in *Slavine*). —

Kakor pa je vsake stvari napósled konec, takó je konec tudi mojih krajevnih imen. Pravijo, da se po navadi vsaka stvar pričenja z začetkom in končuje s koncem. Tudi meni se zdí to prirodno. Začel sicer nisem z začetkom, hočem pa vsaj končati s koncem ter opozarjam na vasi *Konec*, *Hudi Konec* in *Mali Konec*. Časih pravijo začetku »glava« in koncu »rep«; tudi temu pritrjujem in opozarjam na *Zlati rep*. Če je konec v tem slučaju kratek, imenuje se repič. Ker je tudi konec mojega spisa kratek, zdí se mi primerno, da končam z *Repičem*, vasjó pri Trebnjem.

Studenec.

Kopali studenec možjé,
Zadeli so žilo vodeno;
Prikazal se vir iz zemljé
Slaboten kalnó je in leno.

Izplali so jamo potém,
Globočje posegli z lopato,
In krêpek studenec možém
Poplačal je trude bogato. —

Od teh se kopačev, poet,
Modrosti življenja nauči:
Globoko posezaj mi v svet,
Nikar se v plitvinah ne muči!

Obilen odprè se ti vir,
Zajemaj, in vedno le rase;
Sladák je iz njega požir,
Da žeja po njem te vse čase!

y.

Stara povest.

Da sreča se človeku iznevéri
In dušo grenka zalotí prevara,
Prijatelj mój, povest le-tá je stara,
Kar svétlo solnce pot nebeško méri.

Brez sólz z nezvestnico se mož razstane:
Saj še na nebu žarko solnce sveti
In bliskajo se zvezde v nóči jasne —

Bedak za-tó se zdí mi vsakatéri,
Ki plitva sreča ga slepó začara;
Prebiti móči njemu ni udara,
Kadàr zameril se je »božji hčéri.«

In iskra v njem prenehala ni tleti:
Srénóst, ki v moškem srci ne ugasne,
Doklèr življenja čuti slast in rane.

Miroljub.

